

Te Mātāpuna – kei te pēhea te haere?

E te iwi,

Ka tae mai te tono kia tuhia he maramara kōrero mō Te Mātāpuna, ka whakaaro au ka pai tonu te whakawhāiti mai i ngā kōrero ki te hunga e ngau nei ā rātou pene i te ao i te pō e oti ai te papakupu nei i roto i ngā tau tata kei te tū. E hoa mā, nā rātou te mahi! He rā ko ngākaunui te hoa, he rā ko ngākaunui, ko pōkaikaha. Heoi, e taea ana a ngākaukore te kaupare ki rāhaki, me te tūmanako ka pēnei ā, tutuki noa te mahi. Kia paku kōrerohia te āhua o tā rātou mahi.

I runga i te whakaaro ko ngā kupu ingoa ngā kupu māmā ki te whakamāori, i timata ake te mahi i konei. E whakaaro ana anō hoki, tae rawa ake ngā kaituhi ki ngā kupumahi honokore me ōna hoa katoa, kua taunga haere ki te mahi, kua āhua mōhio me pēhea te whāwhā i ēnei. Koia rā te tūmanako, me te mōhio anō, me tohunga rawa e taea ai ētahi o ngā kupu te whakamāori.

Nā, ka hoatu ngā manu katoa hei whakamāori mai mā tētahi kaituhi, ngā ngārara ki tētahi atu, ngā kākahi ki tētahi atu. Pērā te āhua o te toha i ngā kupu. Ko te mahi tuatahi mā te kaituhi he rapu, he rangahau, he kohikohi kōrero mō tāna kākahi kupu. Kia rite tāna i emi ai ki tāna i pai ai, kua noho a tuahangata, a tuawahine rānei, ki te āta whakaaro ki ngā kupu katoa e taea ai e ia tāna kākahi kupu te whakamāori. Me ko ngā manu, kua rapua ko ngā kupu Māori katoa mō ngā momo tae katoa, tae atu hoki ki ngā kupu mō ngā wāhanga katoa o te tinana manu. Kia oti mai tēnei, kua āta noho te kaituhi ki te tuhi whakamāoritanga me te rangahau i ngā kupu taurite. Anei tētahi tūpakonga kupu i noho mai ki te rārangi a te kaituhi whakamāori i ngā manu.

Ētahi o ngā tae:

peapeau	-	mō ngā pāpāringa me te kaki o te kāhu.
pākā	-	mō ngā tāekaeka kei te taha whakararo o te kāhu.
kōkōwai	-	mō te tuarā me te tou o te pūrourou.
ngāraru	-	mō te tīrairaka.
pungapunga	-	mō te uma o te tīrairaka.

Ētahi o ngā kupu hei whakaahua i tētahi āhua motuhake o ētahi o ngā manu:

kōwhiwhiu	-	mō ngā hūmaeko o te tīrairaka
hurahura	-	mō ngā hūmaeko o te hīoi
peho	-	mō ngā karu o te ruru
kānapanapa	-	mō te tuarā o te moho
peruperu	-	mō te pū huru mā i te korokoro o te tūi

A kātī, kua kite iho koutou ka roa tonu te kaituhi e rangahau ana i tāna kākahi kupu, kātahi anō ka tahuri ki te whakamāori. Nā, kei pōhēhē tātou kua mutu te taha rangahau i konei. E kō. Ka ngau te pene a te kaituhi, he rangahau tonu te mahi, he rangahau tonu. Ka mutu, i a ia e whakamāori ana i tēnā manu, i tēnā manu, kei wareware ia kia kaua e roa rawa ngā kōrero, kei pau hoki ētahi whārangi e rua, e toru noa iho ngā manu kua oti te whakamārama. Kia poto, kia mārama, kia hāngai. Kia kaua e mahue te tino o te manu ki waho, kia kaua anō hoki e ngaro i te mahi a te kupu.

E hoa mā. E rima rau kupu noa iho kua whakaaetia hei kōrero māku i ngā kōrero mō Te Mātāpuna. Kātahi tonu ka ngau te pene a te kaituhi kua pau tonu taku rima rau kupu. Hei aha koa, mō te putanga o He Muka ka whai mai i tēnei, whakaoti haere ai i ngā kōrero nei.

Te Puna Reo ki Parihaka Nā Ruakere Hond

Tērā Matariki ka rewa i te pae, uraura ana ki te ata i Takitūtū, i Toroānui hoki i te marama nei. E whakaari mai ana ki te ata o Taranaki, o Pouākai, o Puke-te-Whiti, o Te Irirangi. Ko ōku tūhi ērā ki te pae maunga, hei pīnekitanga ki te papakāinga o Parihaka.

Ko Matariki rā anō te hua o te tau ki te tekau mā waru o Te Whiti o Rongomai, ki te tekau mā iwa o Tohu Kākahi. Tēnā koe e Te Taura Whiri i hua ake nei kia 'pokaina he puna' ki Taranaki. Pūea ake ko ngā kupu whakatau o te takiwā nei, he puna e kore nei e mimiti, ahakoa tukitukia e te poaka, mau tonu tōna mana, tōna mouri.

Ētia nei he puna wai ki ngā hiwi o Taranaki, auheke noa ki ōna take, ki ōna iwi rukuruku atu ai. I kōrerotia ki te minenga i Te Paepae o Te Raukura, ki te huinga i Te Mahi-Kūare, ā, āhuareka ana te tatū o te kaupapa whakaoranga reo ki te hunga kāinga.

Nā Te Miringa Hohaia te take nei i kōkiri, ā, tautokona ana e ngā kaikōrero i tūtū ake, he kupu whakahau hoki. Anei ētahi o ngā whakaaro i puta:

- Ehara i te mea, kotahi anahe te reo o Taranaki. He reo anō tō ngā takiwā, ā-kupu, ā-mita, ā-kōrero. Nō reira e tika ana kia kapohia he kōrero mai i ngā pito katoa o te rohe.
- Ahakoa ka timata atu te puna nei i Parihaka, e tika ana kia torotoro ki te rohe whānui, Mōkau ki Taipakē, āpiti atu i ngā peka ki te tonga.
- He wānanga tūturu tēnei mahi, nō reira me tū hei take wānanga. Kia kapohia ngā kōrero ā ngā pāhake, me hāngai ngā whakaaro kia purutia hei rauemi, kia whai wāhanga atu te hunga rangatahi.
- Hāunga ngā kupu e rangona whānuitia ana, ko ngā kupu e hiahiaia ana anō ko ērā kāore i te tino kōrerotia. He kupu taketake, he kupu pūmau ērā

